

ANTENS KYRKOGRÅRD

SOCKNEN - EN BAKGRUND

Antens kyrka ligger i Långareds socken, drygt en mil nordväst om Alingsås. Socknen omger sjön Anten på dess östra och västra sidor. I öster är odlingsbygder, medan västra delen utgörs av kuperad skogsmark i gränsen mot det stora skogsområdet Risveden.

Västergötlands - Göteborgs Järnväg (Västgötabanan) gick genom socknen med stationer vid Östads säteri, vid Anten och Kvarnabo. Än idag är det viss tågtrafik, då föreningen *Anten Gräfsnäs Järnväg* trafikerar museibanan om somrarna.

År 1862 bildades Långareds landskommun, vilken 1952 inlemmades i Bjarke landskommun, och 1974 i Alingsås kommun.

KYRKOGRÅRDENS HISTORIA

Kyrkan är den första på platsen, byggd 1914-15. Tidigare hörde området till Långareds kyrka på andra sidan sjön Anten. Avståndet dit för de som bodde på västra sidan av sjön ansågs vara alltför långt, varför en insamling för byggandet av en ny kyrka startades 1913, på initiativ av kyrkoherde Waldemar Bergstrand. Östad säteri upplät marken, på den så kallade

Hednabacken eller Blåkulla, en gammal offerplats och färdväg i kanten av det otillgängliga skogsområdet Risveden.

Arkitekt Johan Jerlén i Göteborg gjorde ritningarna kostnadsfritt, och många frivilliga dagsverken utfördes under uppbyggnaden.

Den gamla vägen som gick över kyrkplatsen utgjorde gränsen mellan stiftet, och därför kom kyrkan att ligga i Göteborgs och kyrkogården i Skara stift. Antens kyrkostiftelse ansvarade för verksamheten fram till 1977, då kyrkan och kyrkogården skänktes till Långareds församling. På så sätt överfördes den också till Skara stift.

KYRKOGRÅRDEN IDAG

Omgivning

Kyrkan och kyrkogården ligger vid sidan av väg 190, mellan Sollebrunn och Alingsås. Kyrkan är inte synlig från vägen, eftersom den på alla sidor omges av skog. Det är blandskog med bland annat björk, gran och tall.

Översikt åt väster. Kyrkogården omges av blandskog.

Översikt åt öster, mot kyrkan.

Grind, huvudentré från söder. Kyrkogården ligger på en kulle, marken sluttar ned mot parkeringen.

Askgravlund och minneslund med karaktär av skogskyrkogård.

Omgärdningar och entréer

Kyrkogården omgärdas till största delen av ett relativt högt staket, och på grindarna sitter anslag om att inte släppa in vildsvinen. Mot norr och öster är det en trögärdesgård.

Huvudentrén från söder utgörs av en svartmålad pargrind i smide, mellan kraftiga stenstolpar krönta av svartmålad kors. Vid sidan av stolparna är gjutna, drygt en meter långa murar med växtlighet. Till ekonomibygnaden väster om huvudentrén finns en modern enkelgrind. I väster och norr finns likadant utformade, moderna pargrindar.

Markbeläggning, träd och buskar

I den norra delen finns en skogbevuxen bergknalle, mot askgravlund och minneslund. Övriga delar täcks av gräs. Grusgångar avskiljer kyrkogårdens olika kvarter från varandra. Upp till minneslund och askgravlund är markbeläggningen stensmjöl. Fram till kyrkan är det delvis plattor, för ökad tillgänglighet.

En rad med fyra hamlade lindar följer grusgången som går tvärs över kyrkogården i nord-sydlig riktning. I övrigt finns det inga träd på kyrkogården.

Askgravlund/minneslund har karaktär av skogskyrkogård med sparade träd och kuperad, stenig mark bevuxen med exempelvis blåbärsris, ormbunkar och skogsstjärna.

Byggnader

Antens kyrka är uppförd i nationalromantisk stil med handslaget, rött tegel, verandor och småspröjsade fönster som tidstypiska inslag. Utvändigt är kyrkan intakt sedan byggnadstiden, och invändigt har endast mindre ändringar gjorts. Huvudentrén i väster utgörs av en kopparklädd pardörr. Taken täcks av tegel. I liv med västgaveln finns en takryttare/klocktorn.

Utanför staketet i söder finns en ekonomibygnad för kyrkogårdsförvaltningens ändamål. Det är en liten träbyggnad med brunmålad locklistpanel och tegeltäckt sadeltak. Två dörrar finns på sidan som vetter mot kyrkogården.

Utanför staketet i väster finns en liten enkel förrådsbyggnad med locklistpanel, plåttäckt sadeltak och en igensatt garagedörr på den sida som vetter mot kyrkogården.

ANTENS KYRKOGRÅRD

Kyrkogårdens disposition

Kyrkogården ligger på en kulle i landskapet, från parkeringen är det en backe upp till entrén. Kyrkan ligger i öst-västlig riktning i den östra änden av den långsmala kyrkogården, separerad från gravvårdarna. Gravvårdarna ligger samlade väster om kyrkan, vända med inskriptionen mot kyrkan. Gravvårdarna är till övervägande delen från 1930-talet och framåt, ett flertal låga och breda i brunröd granit med stenram och grusbädd. Norr om kyrkan finns ett eget område för askgravlund och minneslund.

Gravvårdskaraktärer

Det finns ett fåtal titlar angivna på kyrkogården: civilingenjör, hemsyster, konduktör, överläkare med doktor, fabrikör (2 st), skogvaktaren, handlanden (2 st), trävaruhandlanden, kyrkovärden, doktor RNO samt kyrkoherden. På vissa gravvårdar anges orts- eller gårdsnamn.

Den första gravsättningen på kyrkogården var för kyrkans initiativtagare kyrkoherde Bergstrand, C 954-955. Gravplatsen omges av ett rikt utsirat smidesstaket. Stenen är högrest och rusticerad med

inskriftionen: *Kyrkoherden i Långared GMW Bergstrand 1867-1915. Amanda Bergstrand 1873-1971. Långareds församling och Antens kyrkostiftelse reste vården.*

Även gravvård C 924-925 är daterad 1915. Den är rest över *Karl Andersson, Dirbuden, 1834-1915. Hustrun Johanna 1824-1920. Dottern Emma Kristina Carlsson 1857-1946. Erik Carlsson 1887-1962.* I övrigt finns ett fåtal gravvårdar från 1920-talet, resten är från 1930-talet och framåt.

C 924-925 är daterad 1915. Den är ett exempel på en vanlig typ av gravsten vid den här tiden, polerad i svart granit.

Antens kyrka i nationalromantisk stil.

C 954-955, rest över kyrkoherde Bergstrand, är den äldsta gravvården på kyrkogården, daterad 1915.

ANTENS KYRKOGRÅRD

B 560, B 575 och B 666-667 är exempel på vanliga typer av gravvårdar från 1900-talets första decennier.

Stenramsgravar på båda sidor om grusgången.

Kvarter C i kyrkogårdens norra del präglas av ett sammanhängande område med stenramsgravar, flera av dem påkostade och med angivna titlar.

En typ av gravvård som var vanlig under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, var den polerade i svart granit. På Antens kyrkogård finns några få gravstenar av denna typ, det är B 560, B 575 och B 666-667. Gravvårdarna är daterade mellan åren 1916 och 1927.

Antens kyrkogård präglas av sammanhängande områden med grusgravar. De ligger exempelvis samlade utmed den långa grusgången i öst-västlig riktning och i norra delen av kyrkogården. Även andra delar av kyrkogården har ett flertal grusgravar, majoriteten av dem med låga, breda livstenar från mitten av 1930-talet och framåt. Sammanhängande områden med grusgravar är en viktig del av hela kyrkogårdens karaktär, och bör bevaras. På gravkartan har två områden markerats där det är extra viktigt att stenramar och grusbäddar finns kvar. Kvarter C i kyrkogårdens norra del karakteriseras av påkostade stenramsgravar, flera av dem med angivna titlar.

SAMMANFATTNING

Kyrkan och kyrkogården har ett mycket högt kulturhistoriskt värde genom sin historia och sin autenti-

citet - att den är uppförd av de som bodde i trakten med hjälp av en insamling och frivilliga dagsverken. Kyrkogården präglas framför allt av att den är en solitär i skogsmark, av sammanhängande områden med stenramsgravar, samt av den lilla nationalromantiska kyrkan. I gestaltningen av minneslunden/askgravlunden har hänsyn tagits till platsens förutsättningar, med karaktär av skogskyrkogård.

LISTA PÅ UTVALDA GRAVVÅRDAR

I de fall numrering saknats, har gravvårdarna givits ett inventeringsnummer INR.

Gravvårdar märkta med 1 - omistliga

B: 633, 666-667

C: 924-925, 954-955

Gravvårdar märkta med 2 - värdefulla

B: 520-521, 560, 575, 618

C: 936-937, 948-949

De gravvårdar som har ett mer framträdande kulturhistoriskt värde har markerats med 1 eller 2 enligt det system som Västergötlands museum framtagit och

där 1 avser de gravvårdar som har högst kulturhistoriskt värde. Nedan redogörs för de bedömningskriterier som använts. Bedömningskriterierna finns med i inventeringslistan (kap 8) där alla utvalda gravvårdar är beskrivna och bedömda.

Gravvårdar äldre än 1900 bör bevaras för att de representerar äldre tiders gravskick och för att de är förhållandevis få.

Gravvårdar med en miljöskapande funktion bör bevaras om de ingår i ett sammanhang tillsammans med andra gravvårdar, t ex i de fall där flera gravplatser från samma släkt står samlade.

Gravvårdar av socialhistoriskt intresse är exempelvis de som anger titlar och yrken och som därmed vittnar om olika sociala skikt i samhället. Det kan också gälla en grav specifikt tillägnad en kvinna, vilket innan 1930-talet var relativt ovanligt. Även barngravar är ovanliga.

Gravvårdar av lokalhistoriskt intresse gäller de gravar där personen/släkten varit känd i bygden eller i landet och som därmed berättar något särskilt. Poängteras bör att inga djupgående personhistoriska efterforsk-

ningar har gjorts.

Gravvårdarnas utformning kan till exempel visa på en viss tids stilideal, och därmed vara representativ, eller vara särskilt noggrant eller konstnärligt bearbetad. Det kan också gälla en grav med ovanlig utformning, antingen för den specifika kyrkogården eller för kyrkogårdar i allmänhet.

KÄLLOR

<http://www.bebyggelseregistret.raa.se>

Blad i kyrkan med historik över kyrkans tillkomst